

NOTĂ INFORMATIVĂ
la proiectul Legii cu privire la Curtea Constituțională

Condițiile ce au condiționat elaborarea proiectului și finalitățile urmărite

Proiectul Legii cu privire la Curtea Constituțională a fost elaborat în scopul executării următoarelor documente de politici:

- Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 6 din 16.02.2012 (pct. 6.1.1(3));
- Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2016-2018, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 890 din 20 iulie 2016 (Cap.V lit. D pct.1.3).

Potrivit documentelor de mai sus, Ministerul Justiției este responsabil de „elaborarea proiectului de modificare a Legii cu privire la Curtea Constituțională”.

În acest sens, prin Ordinul Ministrului Justiției nr. 550 din 18.05.2016 a fost creat Grupul de lucru pentru revizuirea legislației privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, din care fac parte deputați, reprezentanți ai Aparatului Parlamentului, Aparatului Președintelui Republicii Moldova, Ministerului Justiției, Curții Constituționale, experți ai proiectului Uniunii Europene „Suport pentru Curtea Constituțională a Republicii Moldova”, profesori universitari și reprezentanți ai societății civile.

Grupul de lucru s-a întrunit în câteva ședințe, în cadrul cărora a analizat legislația altor state, precum și următoarele surse informative:

1. Studiul privind „Consolidarea rolului Curții Constituționale”, elaborat în vederea implementării Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016. Autorii Studiului: *Evgeni Tanchev* - vice-președinte al Comisiei de la Veneția, ex-președinte al Curții Constituționale din Bulgaria; *Tudorel Toader* - membru al Comisiei de la Veneția, judecător al Curții Constituționale din România; *Miroslaw Granat* - judecător al Tribunalului Constituțional din Polonia; *Vitali Catană* - expert în drept constituțional.

2. „Raportul de evaluare a Curții Constituționale” elaborat de către experții Uniunii Europene în contextul misiunii de evaluare în domeniul justiției (Peer review) Autorii raportului: *Dr. Alexander Balthasar (Austria)* - președintele Institutului pentru organizare statală și reformă administrativă din Cancelaria federală austriacă (Biroul Prim-ministrului), membru al Biroului Comitetului director privind democrația și guvernanta al Consiliului Europei, profesor neremunerat (Priv.-Doz.) de drept constituțional și teorie politică generală în cadrul Universității Karl-Franzens din Graz; *Dl. Michael Groepper (Germania)* - fost judecător al Curții Administrative Supreme a Germaniei (Bundesverwaltungsgericht).

3. Comentarii și recomandări ale experților din Ungaria ”privind cadrul legal care reglementează activitatea Curții Constituționale” Autorii raportului: *Balazs Majtenyi, Andras Pap, Gabor Sulyok, Balazs Vizi* (Academia de Științe a Ungariei).

Astfel, prevederile proiectului de lege încorporează recomandările documentelor enumerate supra.

Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Proiectul Legii cu privire la Curtea Constituțională este structurat în 7 capitole și 53 de articole. Astfel, în cuprinsul acestora este reglementată organizarea Curții Constituționale; criteriile de eligibilitate, obligațiile, garanțiile și răspunderea disciplinară a judecătorilor Curții Constituționale; activitatea jurisdicțională; actele Curții Constituționale și asigurarea activității acesteia.

Prin proiectul de lege se propun concepte noi referitoare, inclusiv la: (1) mandatul judecătorilor constituționali; (2) subiecții cu drept de sesizare a Curții Constituționale. Totodată, aceste propuneri se sincronizează cu inițiativa de modificare a Constituției, înregistrată în Parlament cu nr. 506 din 22 decembrie 2016.

(1) Numărul și mandatul judecătorilor constituționali

Potrivit proiectului legii, Curtea Constituțională se compune din 7 judecători, numiți pentru un mandat de 9 ani care nu poate fi reînnoit. Doi judecători sunt numiți de Parlament, doi de Guvern, doi de Consiliul Superior al Magistraturii iar un judecător este numit de Președintele Republicii Moldova.

Participarea celor trei puteri (legislativă, executivă și judecătorească) la procesul de desemnare a judecătorilor constituționali este în deplin acord cu exigențele statului de drept. În același sens, Curtea Constituțională a reținut că procedura de desemnare a judecătorilor constituționali „este de natură să asigure o componentă cât mai reprezentativă și democratică, întrucât exprimă opțiunile autorităților publice din toate cele trei puteri ale statului: legislativă, executivă și judecătorească. Separația puterilor conferă garanții semnificative pentru imparțialitatea și independența instituțională a judecătorilor Curții Constituționale.” (Hotărârea nr.6/2013).

În același timp, examinând practica altor Curți Constituționale, constatăm faptul că la momentul actual în Republica Moldova, Legea cu privire la Curtea Constituțională reglementează o Curte Constituțională compusă dintr-un număr mai mic de judecători și cu o durată mai scurtă a mandatelor decât în cvasimajoritatea statelor.

a) Numărul judecătorilor

Cu referire la numărul judecătorilor constituționali, practica demonstrează că numărul acestora **trebuie să fie impar** în vederea excluderii blocajelor în procesul decizional. Or, în prezent potrivit art. 27 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, actele Curții se adoptă cu votul majorității judecătorilor. În cazul în care la adoptarea hotărârii privind constituționalitatea actului normativ sau a tratatului internațional se înregistrează paritate de voturi, actul normativ sau tratatul internațional se prezumă constituțional, iar cauza se sistează.

Urmează a se reține că în respectiva situație, norma se consideră constituțională nu din considerentul că la această concluzie a ajuns instanța de contencios constituțional, singura în măsură să asigure constituționalitatea legilor, ci din considerentul că votul judecătorilor s-au partajat în jumătate, fapt care determină imposibilitatea luării unei decizii. În aceste circumstanțe poate apărea o situație inadmisibilă: pe de o parte, există un act final al Curții (decizie de sistare), fapt care potrivit cadrului legal determină imposibilitatea instanței de a se expune repetat pe același obiect, pe de altă parte, prin actul de sistare soluția finală a instanței nu este pe fondul cauzei examinate.

Ținând cont de cele menționate, și în urma examinării bunelor practici din domeniu, se propune stabilirea unui număr de **7 judecători constituționali**.

În urma unei analize a legislației statelor europene, putem constata că numărul judecătorilor variază în esență între 7 și 18 (de ex: Letonia-7, Lituania-9, România-9, Macedonia-9, Slovenia-9, Franța-9, Belgia-12, Spania-12, Croația-13, Portugalia-13, Italia-15, Ucraina-18, etc.).

Astfel, ținând cont de actualele reglementări privind autoritățile care numesc judecătorii Curții, și anume câte doi de către Parlament, Guvern și CSM, prin proiectul de lege se propune ca **cel de-al șaptelea judecător să fie desemnat de către Președintele Republicii Moldova**. Rațiunea acestei propuneri se justifică cu atât mai mult în circumstanțele în care Șeful Statului este emanația opțiunii întregului popor, fiind ales prin vot direct de către acesta.

b) *Mandatul judecătorului*

În ceea ce privește durata mandatului și numărul de mandate pe care le poate deține o persoană, din analiza dreptului comparat reținem că în majoritatea statelor reglementările constituționale sunt caracterizate printr-o trăsătură esențială. Pe de o parte, se evidențiază faptul că în cele mai multe cazuri **mandatul unui judecător este de lungă durată**, de regulă 9 ani sau mai mulți ani (de ex. România (9 ani), Lituania (9 ani), Serbia (9 ani), Germania (12 ani), Croația (8 ani)). Pe de altă parte, se observă că **un judecător nu poate fi numit decât pentru un singur mandat**. Această abordare cvasigenerală rezidă în ideea că ea contribuie la garantarea independenței judecătorului constituțional și apărarea lui de orice fel de influență în exercitarea mandatului. Se consideră că limitarea funcției la un singur mandat îl scutește pe judecător de orice grijă sau preocupare pentru obținerea unui nou mandat de membru al Curții și îi asigură astfel un grad sporit de independență și imparțialitate.

În același timp, durata mai îndelungată a mandatului asigură condițiile pentru manifestarea plenară a calităților și împlinirea profesională a judecătorului constituțional. Constituția Republicii Moldova se înscrie în categoria puțin numeroasă a statelor în care este stipulată o durată a mandatului de 6 ani, cu posibilitatea desemnării persoanei pentru încă un mandat.

Reieșind din considerentele expuse, recomandarea experților constă în asimilarea de către Republica Moldova a practicii generale conform căreia un judecător constituțional poate fi ales pentru un singur mandat cu o durată de 9 ani.

(2) Subiecții cu drept de sesizare a Curții Constituționale

Atât la art. 4 din proiectul Legii, care stabilește competența materială a Curții Constituționale, cât și la art. 26 „Subiecții cu drept de sesizare” este prevăzut dreptul judecătorilor/completelor de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor de a sesiza Curtea Constituțională.

Prin Hotărârea nr. 2 din 9 februarie 2016, Curtea a stabilit că sesizarea privind controlul constituționalității unor norme ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze se prezintă direct Curții Constituționale atât de către *Curtea Supremă de Justiție, cât și de către Curțile de Apel și judecătorii*.

În Hotărârea nr.15 din 6 mai 1997 Curtea a subliniat că „excepția de neconstituționalitate reprezintă o procedură de inițiere de către **instanțele ordinare de judecată**, la inițiativa părților

sau din oficiu, a controlului conformității unei legi sau a unui alt act normativ, în întregul său sau în majoritatea cazurilor parțial, cu normele constituționale”.

Reieșind din esența instituției excepției de neconstituționalitate și din raționamentele jurisprudenței sale anterioare, în Hotărârea nr. 2 din 9 februarie 2016 Curtea a menționat că, în timp ce dreptul de a ridica excepția de neconstituționalitate aparține judecătorilor din cadrul instanțelor judecătorești de toate nivelele, precum și având în vedere caracterul formal al rolului Curții Supreme de Justiție și lipsa competenței acesteia de a se pronunța asupra excepțiilor de neconstituționalitate ridicate de instanțele judecătorești ierarhic inferioare, prevederile literei g) de la alin. (1) al articolului 135 din Constituție **nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului altor instanțe ordinare de a sesiza instanța de jurisdicție constituțională.**

La fel, prin proiect se acordă dreptul de a sesiza Curtea Constituțională nu doar Adunării Populare a Găgăuziei (după cum este reglementat în prezent), dar și consiliilor unităților administrativ-teritoriale de nivelul întâi sau al doilea, Adunării Populare a Găgăuziei (Gagauz-Yeri) – în cazurile de supunere controlului constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, care nu corespund art. 109 și, respectiv, art. 111 din Constituția Republicii Moldova.

Cu referire la posibilitatea depunerii la Curtea Constituțională a recursului individual de către fiecare cetățean, în cadrul grupului de lucru s-a convenit că este prematur. O primă etapă este deschiderea Curții Constituționale de a examina excepția de neconstituționalitate ridicată prin intermediul instanțelor judecătorești de toate nivelele. Doar după o astfel de experiență va fi posibilă aprecierea oportunității sesizării Curții Constituționale de către fiecare persoană interesată.

Fundamentarea economico-financiară

Pentru implementarea proiectului Legii cu privire la Curtea Constituțională sunt necesare cheltuieli financiare suplimentare pentru salarizarea unui judecător.

În conformitate cu art. 4 alin. (6) din Legea nr. 328 din 23 decembrie 2013 privind salarizarea judecătorilor „*Salariul de funcție al judecătorului din cadrul Curții Constituționale se stabilește în cuantum de 5,0 salarii medii pe economie*”.

Efectuînd un calcul matematic, ținînd cont de prevederile Hotărîrii Guvernului nr. 1233 din 9 noiembrie 2016 cu privire la aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2017, pentru salarizarea judecătorului ar fi necesar un fond de salarizare în sumă de **318 000 lei**.

Calculul este estimativ, raportat la anul curent, dat fiind faptul că Guvernul prognozează și aprobă anual cuantumul salariului mediu lunar pe economie.

Modul de incorporare a proiectului în sistemul actelor normative în vigoare.

Urmare a adoptării proiectului de lege va fi necesară elaborarea și adoptarea de către Curtea Constituțională a regulamentului de punere în aplicare a Legii. Acesta va reglementa activitatea Curții Constituționale, inclusiv procedura de examinare a admisibilității sesizărilor; modul de desfășurare a ședințelor Plenului Curții Constituționale; procedura de examinare a abaterilor

disciplinare săvârșite de judecătorii Curții; cerințele de fond și de formă înaintate față de sesizările adresate Curții; modul de exercitare de către părți a drepturilor procedurale, etc.

De asemenea, în legătură cu schimbarea statutului judecătorilor-asistenți ai Curții Constituționale în consilieri, va fi necesară modificarea *Legii nr. 355 din 23 decembrie 2005 cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar* precum și a *Anexei din Legea nr.199 din 16 iulie 2010 cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică*.

Respectarea transparenței în procesul decizional

În scopul respectării prevederilor *Legii nr. 239 din 13 noiembrie 2008 privind transparența în procesul decizional*, proiectul Hotărârii Guvernului a fost plasat pe pagina web oficială a Ministerului Justiției www.justice.gov.md, compartimentul *Transparența decizională*, directoriul *Proiecte de acte normative remise spre coordonare*.

Viceministru

Nicolae EȘANU